

I

Δέν είχαμε καν προλάβει νά βγοῦμε ἀπό τήν πόρτα κι ὁ ἄλλος μου ἔχε κιόλας γίνει φόρτωμα. Ἐμένα —τοῦ εἶπα— δέν εἶτανε ἡ πρώτη μου φορά· οἱ ἄντρες σάν τήν ἀφεντιά του θά ἔπρεπε —τοῦ εἶπα— νά τό δοκιμάσουνε κάποτε καί τοῦτο, καί νά ἔτονε ὁ ἄλλος, ἄρχισε νά γελάει πονηρούτσικα, λές κι εἴμασταν οἱ δύο μας ἐμεῖς ζευγαράκι πού ἔχε βγεῖ βόλτα εἰς τούς ἀγρούς· σήκωσε τό μπόγο του καί «μονάχα ὁ πατέρας μου νά ἔλειπε», μού λέει. Τό ὅτι ἐντέλει θά μού τήν ἔφερνε βάζοντας ἀπό πάνω καί τά γέλια, τό περίμενα — εἶναι γνωστό: ὅποτε κάνει νά ξεμουτίσει ἀπ' τό χωριό του ἀγροῖκος σάν καί δαῦτον, φασαρίες μόνο καί μπελάδες νά λογαριάζεις πρέπει· τό γέλιο του, ὅμως, ἀντήχησε τόσο φκιαχτό, πού νόμιζες πώς βγήκ' ἀπό μέσα του μόνο καί μόνο γιατί ἤθελε νά μ' ἀνοίξει κουβέντα. «Ἀπόψ' ὁ πατέρας σου θά ἔχει κότα», τοῦ ἔπα κοιτώντας τό δρόμο· «τήν πρώτη φορά πού βγαίνεις ἀπ' τή φυλακή, σπίτι τή γιορτάζουνε σά γάμο». Κάποια στιγμή μετά ἤρθε ὁ ἄλλος καί κόλλησ' ἀπό πίσω μου, σάμπως νά φοβήθηκε ὅτι τό καρτσάκι τοῦ παγωτατζῆ δέν μᾶς εἶχε —στήν τόση κυκλοφορία μέσα— δεῖ καί θά ἔπεφτε πάνω μας. Ποτέ του δέν εἶχε, φαίνεται, περάσει ἀπό τόσο μεγάλο δρόμο, ἐκτός κι ἂν, λέω τώρα ἐγώ, μέ τόν τρόπο του ἤθελε νά μού δείξει τίποτ' ἄλλο. Οὔτ' ἐγώ, θυμᾶμαι, οὔτ' αὐτός εἶχαμε γυρίσει τό κεφάλι —φεύγοντας— νά δοῦμε τίς φυλακές. Τήν προσοχή μας

ὄλη τήν εἴχανε τραβήξει τά δέντρα τῆς ἀλέας, κι ἐπιπλέον ἔκανε ζέστη, μιά ζέστη φοβερή τοῦ κερατᾶ πού κόντευα —μ' ἔσφιγγε κι ἐκεῖνος ἐκεῖ ὁ κόμπος τῆς γραβάτας— νά σκάσω. Τέτοιαν ζέστη μόνο μέσα στή φυλακή μᾶς ἔκανε· στρίψαντας στή γωνία μᾶς ἐξεμάτισ' ὁ ἥλιος.

«Ψυχή δέ βλέπεις στό δρόμο», τόν ἄκουσα νά λέει, καί νά τό λέει μέ τόση ἠρεμία, λές κι εἴτανε κιάλας φερμένος σπίτι του. Φαινόταν ἀμέριμνος, δέν εἶχε κἀν νιώσει ὅτι πηγαίναμε σάν τά ζά, δίχως κι ἐμεῖς νά ξέρουμε ποῦ — κόκκινο στό λαϊμό μαντήλι, ὁ μπόγος, ἡ καμποτένια παντελόνα του. Ὁ χωριάτης δέ μπορεῖ, δηλαδή δέν ἐννοεῖ νά καταλάβει ὅτι στόν κόσμον ὑπάρχουν καί ἄνθρωποι πού, ὄντας τόσοσιν καιρό στό φρέσκο, βρίσκοντ' ἕνα ὠραῖο πρωί ξαφνικά ἐλεύθεροι, βρίσκοντ' ἔξω ἀπ' τή χάψη, τά χάνουν, ἀποροῦν, δέν ξέρουν τί νά κάνουν. Γιατί, ἔστω, πές ἀκόμα ὅτι τήν περιμένεις τήν ἀπόλυση· μόλις σ' ἀφήσουν, ὁ κόσμος σου φαίνεται ἀμέσως κομμάτι ἄβολος, ἀρχίζεις νά γυρνᾶς ἀπό ὄδῳ κι ἀπό κεῖ σάν ἀπό τό σπίτι σου διωγμένος, σάν τήν ἀδικη κατᾶρα...

— Δέν πᾶμε τουλάχιστον ἀπ' τόν ἴσκιο; Τζάμπα εἶναι..., τοῦ εἶπα τραβώντας τον ν' ἀνεβεῖ κι αὐτός στό πεζοδρόμιο.

Μοῦ ξανάπιασε τήν κλάψα. Ἄρχισε νά μοῦ ξαναλέει ὅ,τι ἀκριβῶς μοῦ ἔχε πει καί πρὶν κάτι λίγες μέρες ξαπλωμένος στό ράντζο τῆς φυλακῆς: ὅτι ὁ πατέρας του τόν καιρό αὐτό χρειάζεται γέρια· ὅτι εἶχε πάει μιά καί δύο νά τά ψάλει ἕνα χεράκι στοῦς καραμπινιέρους μὴν κι ἔκαναν τό λάθος κι ἔπαιρναν τό γιό του, πρὶν ἀποσώσουν τά μαζέματα· ὅτι εἶχε φτάσει μέχρι ἀπό κάτω ἀπ' τά κάγκελα τοῦ παραθυριοῦ τῆς τοπικῆς φυλακῆς καί ὅτι τόν ἀπειλοῦσε ἀκόμα καί αὐτόν τόν ἴδιο πῶς, ὁ κόσμος νά χα-

λουσε, θά ζητάγε ὅπωςδῆποτε τό διάφορο ἀπό τούς ἰδιοκτηῆτες τοῦ καμένου σπιτιοῦ.

— Πόσω χρονῶν εἶν' ὁ πατέρας σου; τοῦ κάνω.

— Ἐήντα καί βάλε.

— Ἐξήντα καί, ἔ;! Καί δέ λέει νά τό βάλει κάτω!

Ὁ Ταλίνο ξαναγέλασε, ὅπως γελαῖμε, ὅταν εἴμαστε σέ μέρος ἀσφαλές. Ἄπ' τή μιά μου κλαιγόταν κι ἀπό τήν ἄλλη γέλαγε, κι ἔπιανε γιά πάρτη του ὀλόκληρο τό πεζοδρόμιο. Σκουντοῦσε, ἔσπρωγε τόν κόσμο πού συναντούσαμε, συμπεριφερόταν σάν νά ἔτανε μόνος του στό δρόμο. Ποιός, τώρα, ὀδηγοῦσε ποιόν, δέν ξέρω, κεῖνο ὅμως πού ξέρω σίγουρα, εἶναι ὅτι τραβήξαμε κι οἱ δύο μαζί ὀλόισα γιά Κέντρο: ὁ Ταλίνο ἐρχόταν ἀπό κοντά, τόν κοίταγα, τόν ἄφηνα νά περπατᾶ ἀπό πίσω μου, νά μέ προσπερνᾶει, τόν ἀκολουθοῦσα. Γύρευα νά ἴβρω κάπου ἕνα μᾶρ νά μή μέ ξέρουν, νά μῶ νά πιῶ ἕναν καφέ, νά κάτω νά σκεφτῶ γι' ἄλλη μιά φορά τά πράγματα πῶς εἶχαν.

Περασμένες δώδεκα, ὅταν τόν ἔβαλα νά καθῆσει στό κηπᾶριο τοῦ σταθμοῦ. Κρατοῦσε τό εἰσιτήριο τῆς ἐπιστροφῆς στό χέρι: σήκωσε τό κεφάλι του καί μέ ρώτησε μέχρι τότε ἴσχυε.

— Ἐγώ, πάντως σ' τό λέω: στό χωρίο μου ἐγώ πίσου δέ γυρνᾶω μέ τίποτσι, μου λέει, θά μέ σφάζ' ὁ πατέρας μου.

Ντερέκι καί μέ πλατάρες καθῶς εἶταν,μίλαγε σάμπως νά ἔστεκε ἀκόμα μπροστά στό δεσμοφύλακα: σκούπισε τόν ἰδρώτα ἀπό τό λαιμό του. «Τοῦ πατέρα μου εἶμαι σίγουρος δέν θάν τοῦ ἔχει φύγει ἀκόμα, χώρια τά μεροκάματα πού θά ἔχει πλερώσει νά τοῦ μάσουν τή σοδειά. Χειρότερος κι ἀπό τό δικαστή εἶν' ὁ πατέρας μου...»

— Μά σ' ἀπολύσανε, τί...; δέν τοῦ φτάνει; τόν ρώτησα.

— Τί παναπεῖ δηλαδῆς μ' ἀπολύσανε... Κι αὐτόν τόν ἴδιο νά

ἔχαν μπαγλαρώσει, πάλι κάποιον θά ἔβρισκε νά ξισπάσ', μού ἀπάντησε.

Βλέποντας τότε πώς δέν ξεμπερδεύω εὐκολα μαζί του, ἔβγαλα τά τσιγάρα μου. Εὐτυχῶς πού δέν κάπνιζε. Τσάκισε στά δύο τό φύλλο πορείας, τό ἔβαλε στό τσεπάκι τοῦ πουκάμισου καί στήλωσε τά μάτια του στό συντριβάνι.

Ἐμένα μ' ἔδερνε πείνα μελανή... «Ταλίνο, πρέπει νά γυρίσεις σπίτι σου», τοῦ λέω: «ἐγώ στή θέση σου θά ἔφυγα τώρ' ἀμέσως. Τί θές ἐσύ καί τί ζητᾶς ἐδῶ, σ' ἓνα μέρος ἔπου δέν ξέρεις κανέναν;»

Μέ κοίταξε μέ μισό μάτι, ὅπως πιό πρίν, πού βγαίναμε ἀπό τή χάψη· ἡ φάτσα του μοῦ ἔδωσε στά νεῦρα. Τί θές ρέ κωλόβλαχε, ἐσύ μέ τόν πολιτισμένο κόσμο, ἤθελα νά τοῦ πῶ, ἄ' γύρνα στό μαντρί σου..., ἓνας μήνας μαζί στό μπουντρούμι δέ σοῦ φτάνει, πού οὔτε τ' ὄνομά σου δέ ξέρεις νά γράψεις, ἀστοιχεῖτε...

Μά δέν τοῦ εἶπα τίποτα, μονό χάζευα κι ἐγώ ἐκεῖ τό συντριβάνι.

Καί στή σκιά, κι ἐκεῖ ἀκόμα ἔκανε ζέστη· στό κηπάριο νέκρα. Εἶταν ἡ ὥρα πού τρεχάτες οἱ παραμάνες σπρώχνανε τά καροτσάκια τους μέ τά μωρά – θέλανε νά γυρίσουνε σπίτι, νά φᾶνε γιά μεσημέρι.

— Μιᾶς κι εἶμαι ἔδῶ, εἶπε, λέω νά χάζεψω λιγάκι τό Τορίνο...

— Θά γνωρίζεις, ἴσως, πώς ἐγώ οὔτε δουλειά ἔχω ἐδῶ οὔτε ποῦ θά κοιμηθῶ ἀπόψε τό βράδυ ξέρω, τοῦ πέταξα —φωνάζοντας σχεδόν— κατάμουτρα τήν ἀντίρρησή μου. Πώς πήγαινε νά μοῦ φύγει τό κεφάλι, αὐτός οὔτε πού... ἦ, τουλάχιστον, ἔκανε πώς δέν τό ἔπαιρνε χαμπάρι — χούι, ἄλλωστε, πού τό ἔχε ἐκατό τοῖς ἐκατό ξεσηκώσει ἀπό τόν πατέρα του. Ἀλλά μάλλον δέν εἶταν

τόσο χωριάταρος ὅσο ἔδειχνε. Γιατί τώρα πού μ' εἶχε κάνει νά τοῦ πῶ τήν ἀλήθεια, ἄλλαξε τό τροπάρι.

— Τέσσερεις μεροῦλες λάσκα δέ μοῦ δίνει τό χαρτί...; Ἔτσι κι ἄλλιῶς τ' ἀραποσίτια τά ἔχουν κομμένα. Δέν τοὺς ἐφτάνει, δηλαδή, πού θά ἴμαστε πίσου σ' ἄλωνίσματα; Γι' αὐτό σοῦ λέω, ἐγώ τώρα δέν ξικουνάω ἀπό ὄω. Μονάχα ὁ Θεός ξέρει πό-τε θά ξανάβγω ἐγώ ἀπό τό Μοντιτσέλο...

Πού σημαίνει ὅτι τό σχέδιό του τό ἔχε καιρό καταστρωμένο: μόλις τωραδὰ εἶχε πῆ θά ἴμαστε. Τόν ἐλοξοκοίταξα.

— Δηλαδή τότε ὁ πατέρας σου δέν θά σέ σφάζ'; τόν ἐρώτησα μετρώντας μία μία —μου— τίς συλλαβές.

— Ἄν-ε γυρίσουμε παρέα, τό πράμα ξέρεις ἀλλάζει... Νά δούλευγες ἐσύ τήν ἀλωνιστική, νά βανες ἓνα χεράκι... Γιατί ἐσύ ξέρ'ς πάντα τί θές... οὔτ' εἶσαι πολυλογάς... Θάν τά πάγαινες πρίμα μέ τόν πατέρα μου... Πῶς κακοπερνᾶς ἐδῶ — ἔτσι δέ μοῦ ἴλεες μέσα;

Τό βούλωσα μήν κάνω πάλι καμμιὰ μαλακία: εἶχα πού εἶχα μιλήσει παραπάνω ἀπ' ὅσο ἔπρεπε. Ἔτσι, γιά νά τοῦ δώσω λιγάκι θάρρος στό κελλί, εἶχα κάτσει καί τοῦ ἔχα πῆ ὅτι τά πόδια μου λιώνανε στά πεζοδρόμια τοῦ Τορίνου, καί ὅτι ἀκόμα κι ἂν τή γλύτωνα μία φορά στό δικαστήριο, εἶμουν βέβαιος ὅτι ὄλο καί κάποιος θά βρισκότανε ἀπ' ἔξω νά μέ ξανακαθίσει στό σκαμνί. Ἄλλ' ὄλ' αὐτά γινόντανε μέσα, τότε πού περπατάγαμε τοῖχο τοῖχο σάν τίς γάτες, καί τό πρῶί, ὅταν ξυπνούσαμε, εἶχαμ' ὄλοι φάτσα δαρμένου παιδιοῦ. Τό νά ἔχεις, ὅμως, ν' ἀκοῦς τώρα τίς μωρολογίες τοῦ Ταλίνου, εἶταν σάν νά ἔχε ἀρπάξει τό δικό σου σπίτι φωτιά, πυρκαγιά.

Γιά μία στιγμή μ' ἔκοψε μέ τό γκαβό του μάτι: οὔτε τό γκρού-γκρού ἀκουγότανε πιά τοῦ τράμ. οὔτε τίποτ' ἄλλο στό

δρόμο. Μόλις περασμένες δώδεκα· και μόνο τό συντριβάνι άκουγόταν εκεί — σαν τρόμπα νά πλατσουρίζει σφυρώντας μας.

Δίχως νά τ' άπαντήσω ναι-όχι, τόν έπήγα στην τρατορία. Μου λάχαινε νά του πληρώσω τώρα και τίς μπουκιές πού θά κατέβαζε, γιατί τήν ώρα πού βγαίναμε από τή φυλακή, μ' είδε πού πήρα από τό δεσμοφύλακα τίς τελευταίες μου λιρέτες πίσω. Αυτόν, αντίθετα, τόν είχανε κλουβιάσει άπένταρο, μήν τυχόν κι έμπεϊ τό παιδί σέ πειρασμούς...

Τά πράγματα, σαν άποφάγαμε, τά βλεπα καθαρότερα. Ο Τάλινο μου άράδιαζε άρες-μάρες και μ' άποκοίμιζε μέ τίς βλακειές του, προσπαθώντας άπ' τή μιá νά μέ κάνει νά του πω άν είχα νά φοβάμαι και στό μέλλον τίποτα νταλαβέρια μου άνοιχτά μέ τή δικαιοσύνη, κι άπ' τήν άλλη νά καταλάβει άν έλογάριαζα νά πάω μαζί του στό χωριό. Άπό τή μεριά μου έγω, πάλι, τρωγόμουν νά μάθω τί διάλογος τόν είχε καβαλήσει νά θέλει νά πάρει κάποιον άπ' τήν πόλη νά τότε πάει στό χωριό του, κάποιον πού του 'χανε κιόλας καιϊ και τά δάχτυλα και οι πατούσες. Βολιδοσκοπούσαμε ό ένας τόν άλλον· στό τέλος τά κατάφερε ό βλάχος και μ' έκανε νά του πω ότι είμουν μηχανικός, και μάλιστα μηχανικός από τούς καλούς, πού όμως είχα τήν άτυχία νά χτυπήσω κάποτε έναν ποδηλάτη και νά τόν σκοτώσω: ήξερα, βέβαια, ότι τούτο 'δω τότσιμπούρι, πού μου 'χε κολλήσει, δέ ζητούσε άκριβώς ειπείν μηχανικό· μου τό 'χε, ώστόσο —κι όχι απέξω-απέξω..., καθαρά— κιόλας πει, ότι ήθελε λείει νά κάνει τό χατήρι του πατέρα του· του πατέρα του πού είταν πιότερο άγροϊκος κι από δαῦτον — λέω έγω.

Τόν έρώτησα μήπως δέν του 'φτανε μοναχά ή δίκη για έμπρησμό εκ δόλου. «Τί πās και ζεύεις δυό λογίων ανθρώπους σ' ένα άάρο;» του είπα· «γιατί όποιος μπαίνει στη στενή, όχι

ἐπειδὴ φταίει αὐτός, ἀλλὰ ἐπειδὴ κάποιος ἄλλος ἔπιασε κι ἔβαλε φωτιά στό Σανοθῶκι – πῶς τό λές;– πρέπει νά προσέχει μέ ποιούς κυκλοφορεῖ καί ποιούς κάνει παρέα».

— Μά καλά, ἀφοῦ ἐσένανε σέ βγάλαν ὄξω, ἐπειδὴς δέν εἶχες κάμει τίποτσι, μοῦ ἀποκρίθηκε ἀνοίγοντας διάπλατα τίς βοῖδοματάρες του.

Ἐγώ τότε τοῦ εἶπα πῶς εἶχα νά συναντήσω κάποιον πού δέ συνήθιζε νά μπαινοβγαίνει στίς τρατορίες καί στά μαγέρικα· ὁ Ταλίνο στράγγιζε τό ποτήρι καί πῆρε τό μπόγο του. Νά τοῦ ἔλεγα νά μέ περιμένε ἴδω πέρα, μήτε τόν κόπο δέν ἄξιζε – δέ θά μέ πίστευε· ἀλλά καί νά τότε σέρνω ἀποπίσω συνέχεια μαζί μου, ἄσκημη φάμπρικα ἀνοίγα καί καμμία ὄρεξη δέν εἶχα. Γιαυτό «ἄκου νά σοῦ πῶ, Ταλίνο», τοῦ εἶπα· «τώρα οὔτε κι ἐγώ ὁ ἴδιος δέν ξέρω τί θά κάνω. Γιαυτό ἐσύ πήγαινε στό σταθμό καί πάρε τό τρένο. Ἐγώ θά κοιτάξω νά δῶ πῶς θά πᾶν γιά μένα ἐδῶ τά κότσα καί σέ λίγες μέρες μπορεῖ καί ν' ἀνταμώσουμε ξανά, στό Μοντιπέλο». Δεκάρα τσακιστή –σκεφτόμου– δέν ἔχει πάνω του· λογικό εἶναι νά συμφωνήσει.

— Δέν ἔχω μπιστοσύνη στήν ἀφεντιά μ', μοῦ εἶπε στά ἴσα. Μαζί πρέπει νά πᾶμ'. Ἄν ἐσύ μείνεις στό Τορίνο, ποιός θά βρεθεῖ μετά νά σέ φέρει; Καλύτερα νά φύγουμε παρέα. Ἀπόψι κιόλας θά κοιμᾶς' στό σπιτικό μας.

Οἱ χωρικοί εἶναι σάν τούς μεθυσμένους. Δέν ὑπάρχει, νομίζω, μεγαλύτερη κουταμάρα ἀπ' τό νά τούς ἀφήσεις νά κάνουν ὅ,τι τούς κατέβει. Τό καλύτερο ἀπ' ὅλα θά ἔταν νά τόν εἶχα παρατήσει στήν πόρτα τῆς τρατορίας λέγοντας ἔτσι συνάμα γιά πάντα ἀντίο καί στά τέσσερα σολδιά τοῦ φαγητοῦ μας.

Ἄν ὁ Ταλίνο: Μή φοβᾶς' καί δέ θά μᾶς-ε λείψουσιν οἱ εὐκαιρίες νά ξαναπᾶμ' στά κορίτσια.

Στέκαμε κι ό ήλιος μᾶς τσουρούφλιζε – ό Ταλίνο ἔξη μέρες ἀξούριστος, μέ τραγιάσκα. Κοίτα ρέ σύ νά δεις μούρη πού θέλει καί γυναῖκες...

— Ἄκου ἄδῶ, τοῦ λέω τότε ἐγώ: ἂν κάνεις κέφι γυναῖκες, θά σέ πάω σέ ἀντρέσα τρία ἄλφα. Θά σοῦ ἀφήσω καί λεφτά γιά τό ζέφκι σου. Ἐγώ, ὅμως, τώρα ἔχω πράγματα πολλά καί ἄλλα νά σκεφτῶ. Μ' αὐτά πού θά σοῦ δώσω, θά μοῦ χρωστᾶς ἐννιάμισι λιρέτες: ὁπότε νά ἴσαι βέβαιος πῶς θά γυρίσω...

— Δηλαδής φεύγομε' ἀπόψι;

— Ἰδῶμεν.

Τόν ἄφησα στήν πόρτα τῆς μαντάμ Ἄντζελας δίνοντάς του ραντεβού γιά τίς ἑφτά τό βράδυ στό σταθμό. Μ' ἄκουγε ἀφηρημένος: σπέπωσε, πάντως, τά ὄβολα σάν ἔμπορος πωλῶν τοῖς μετρητοῖς, ρούφηξε τή μύτη του – κάτω ἀπ' τά γένια του τ' ἀξούριστα εἶχε τόσο πολύ κοκκινίσει, πού νόμιζες ὅτι εἶταν φουρκισμένος. Γιά τίς ἀξουρισίες του δέν τοῦ ἴπα λέξη – ἄλλη δουλειά δέν εἶχα, νά χρεωνόμουνα τώρα καί τό μπαρμπέρη του ἀπό πάνω! Ἡ ὄψη του, πάντως, ἀξίζε γιά παραπάνω ἀπό πέντε λιρέτες.

— Εἔρεις πῶς γίνεται;

— Ἐχω κάμει φανταρικό...

Μπούκαρε μέσα μαζί μέ κάτι ἄλλους. Μόλις ἔμεινα μόνος, αὐτομάτως ἔπαψα νά βιάζομαι. Πῆρα τούς δρόμους, σκεφτόμουν πότε τό ἴνα πότε τ' ἄλλο..., καπνίζοντας: εἶταν τό πρῶτο μουτσιγάρο ἐκείνης τῆς μέρας πού πραγματικά τ' ἀπολάμβανα. Τύποι σάν τόν Ταλίνο εἶναι ἕνα κι ἕνα γιά τ' ἀμπελοχώραφά τους..., ἐκεῖ μποροῦν νά κάνουν ὅ,τι θέλουν καί ὅ,τι τούς γουστάρει: γιά τούς δρόμους τῆς πόλης μου, ὅμως, δέν κάνουν..., δέν κάνουνε καθόλου. Σάματι στό κελλί του μέσα, νά φανταστεῖς, ἤξερε νά ζήσει; Ὅσο γιά τά φράγκα μου, ἐντάξει, τό ἔξε-

ρα, κάνανε φτεράκια· αλλά κι εγώ δέν θά τόν ξαναέβλεπα ποτέ στά μάτια μου.

Στό καφέ δέν μέ περίμεναν· μπαίνοντας ἔσκασα στά γέλια: εἶδα μέ τή φαντασία μου τόν Ταλίνο ἐνώπιον τῆς μαντάμ Ἄντζελας – σκηναρά...! Ἄνάβω ἄλλο ἓνα τσιγάρο καί πάω γραμμή στό μπιλιάρδο, ὅπου βρῆκα τό Νικόλα, τό Νταμιάνο καί τόν ἀδερφό τοῦ Νταμιάνο πού μέτραγε τούς πόντους. Δίχως ν' ἀφήσουνε τίς στέκες, μοῦ λένε: «Γιά δές, γιά δές!» Δέν ξέρω κι εγώ τί μοῦ ῥθε καί γέλασα, ὅποτε ὁ Νταμιάνο, πού ἔχανε, μοῦ λέει: «Ἄν ἦρθες ἐδῶ γιά νά γελάσεις, γύρνα πίσω σου δές!» Πίσω μου εἶπαν ὁ καθρέφτης· δέ γύρισα, ἀλλά τοῦ εἶπα: «Ἐσύ εἰδικά, πάντως, μή γυρίσεις, δέ χρειάζεται· πίσω-μπρός τό ἴδιο βλάκας εἶσαι»· τότε μοῦ λέει ὁ Νικόλας: «Καλά, ἐσένα δέν sé εἶχανε χώσει στό μέγγενε»;

— Πέρασα μπάς καί πετύχαινα τόν Πιερέτο, τούς εἶπα μέ ἤρεμο τόνο στή φωνή· ἐκεῖνον τόν τύπο τόν ψηλό μέ τό μπλέ πουκάμισο καί τήν ἄσπρη γραβάτα. Τόν εἶδατε κανεῖς;

Δέν τόν θυμόντουσαν καν. Μονάχα ὁ ἀδελφός τοῦ Νταμιάνο, πού εἶτανε κι ὁ πιό μικρός τῆς κομπανίας, μέ ρώτησε ἂν ἔλεγα κάποιον πού τά ῥχε μέ μία ξανθιά. Αὐτόνε λέω, νάι, τοῦ ἀπάντησα. Εἶχε πολύ καιρό νά τότε δεῖ.

Ἄ Νικόλας: Δέ μοῦ λές..., πάνω στή φτιάξη, σᾶς ἐτσάκωσαν;

— Ποιά φτιάξη;

Ἄ Νικόλας δέ συνέχισε, μά ὁ Νταμιάνο, πού δέν τοῦ κόβει καί τόσο, μοῦ εἶπε καπνίζοντας: Φτιαξούλα νυχτερινή... Λένε, δηλαδή νά, πώς θά ῥρεπε νά ῥχες πάρει μαζί κανένα πιο ξύπνιο...

— Ἐμένα, τόν ἔκοψα, οἱ δουλειές μου εἶναι στό Μιλάνο· μπορεῖ νά βρῶ καμμιά θέση...

— Έδω, πάντως, ό κόσμος λέει ότι ή αδερφή σου ακόμα νά βάλει στεφάνι. Έσύ τί λές γι' αυτό;

Τράβηξα γραμμή γιά τό σπίτι μου. Μέ τό πράσινο φόρεμά της ή μαντάμ Μπ. βγήκε στην πόρτα, στηρίχτηκε μέ τήν πλάτη στό κούφωμα και μ' άρχισε τόν έξάψαλμο. Γιά νά τήνε καλμάρω, τήν άφησα πρώτα νά τελειώσει και μετά τής λέω: «Ήρθα γιά τό νοίκι». Μπήκαμε μέσα, άρχισε νά φωνάζει και νά κλαίει: έλεγε: τί νύχτα φοβερή κι αυτή! Έλεγε ότι από τότε είχε νά τόνε δεϊ τόν Πιερέτο. Έλεγε ότι, όλα κι όλα, εγώ είμουν πολύ εξηγημένος και ότι είχε επιτέλους αποχτήσει κι αυτή στή ζωή της έναν γιόκα, μά ότι τώρα τήν είχαμε πιά κουράσει πολύ, πάρα πολύ.

Όστόσο κάτι φάνηκε ότι ήξερε, γιατί σιγά σιγά παραδέχτηκε ότι είχε ρθει ή ξανθιά μέ τό στραβύ τό στόμα κι είχε πάρει τά πουκάμισα..., και τοῦ Πιερέτο και τά δικά μου. Δηλαδή, τής λέω, εντάξει μέ τό νοίκι; Σταμάτησε νά μιλάει, πήγε τρέχοντας στό δωμάτιό της και γύρισε μ' ένα πακέτο στά χέρια. Ξανάβαλε τίς φωνές. Είτανε τά πράγματά μου, ό τελευταίος μήνας είχε μείνει άπλερος, κατά λάθος μάλλον θάν τά 'χε —είπε— πάρει ή ξανθιά και τά δικά μου τά πουκάμισα.

Άπ' τά λόγια της έβγαине τό συμπέρασμα ότι τόν είχε δεϊ τόν Πιερέτο. Τόν είχανε πιάσει στό δρόμο, πριν από μένα. Η μαντάμ Μπ. άρχισε τώρα νά μου μιλάει ζεστά, μου είπε ότι τόν είχε δεϊ κι άλλη μιά μέρα, πού τόν είχαν φέρει πίσω νά ξανακάνουν έρευνα στό σπίτι, αλλά ούτε στα στρώματα αποκάτω βρήκανε οί κανάγιες κλοπιμαϊά. Ο Πιερέτο στεκόταν, όπως εγώ τώρα καληώρα, μέ τήν πλάτη στον τοίχο, δίπλα στην πόρτα, μέ τό καπέλο κατεβασμένο χαμηλά, δέ μπορούσε νάν τοῦ πεϊ τίποτσι, οὔτ' εκείνος αυτηνηής. Πιό πολύ, πάντως, τήν τρόμαξ'

αυτός παρά οί αστυφυλάκοι. Ἄνω-κάτω τῆς τό κάνανε τό σπίτι οί κανάγιες.

— Τί κλοπιμαῖα; τή ρωτῶ.

Δέν ἤξερε, δέν ἤξερε τίποτα, δέν ἤθελε νά μᾶς-ε ξαναδεῖ, οὔτε τόν Πιερέτο οὔτε κανέναν μας. Τό δωμάτιο τό ἔχε δώσει κιόλας σ' ἓναν λοχία..., μόνο σέ ἀξιωματικούς πιά, τούς πολίτες δέν τούς ἤθελε οὔτε ζωγραφιστούς..., μήτ' ἐμένα.

Τῆς ἄφησα δέκα λιρέτες, πῆρα τό πακέτο κι ἔφυγα. Ἡ Μικέλα, ναί, δούλευε στό «Ἐλιζέο», μά εἶχε σχολάσει. Σούρουπο, κι ὅσο πήγαινε, ἡ ζέστη γινόταν ἀφόρητη. Ἡ ἄσφαλτος νά μοῦ τρώει τά πόδια: χίλιες φορές καλύτερα στό ὄροσιό, στή χάψη. Κάθησα σ' ἓνα παγκάκι, μοῦ ξανάφθε στό νοῦ ὁ Ταλίνο. Νά πού τώρα εἶχα κι ἐγώ κοινομήσει μπόγο: ποῖός ξέρει τό βλαχαδερό ποῦ νά γύρναγε αὐτή τήν ὥρα...

Κατά τίς ἐφτά ἀνακαλύπτω τή Μικέλα σ' ἓνα γαλατάδικο: περίεργο, εἶτανε μόνη της καί δέν εἶτανε πιά ξανθιά. Μόλις μέ εἶδε μέσα ἀπό τή τζαμαρία, ἀναπήδησε στήν καρέκλα της κι ἀμέσως μοῦ διαλύθηκαν οί αὐταπάτες: τόν Πιερέτο τόν εἶχανε ἀκόμα μέσα. Τῆς κούνησα μέ νόημα τό κεφάλι, μοῦ ἔγνεψε ἔλα.

Κάθησα νά φάω μαζί της γιά βράδυ. Στήν ἀρχή, ὅταν μέ ρώτησε ἂν εἶχα δεῖ τόν Πιερέτο, εἶχε πάρει ὄψη λειψάνου. Μοῦ ὅδωσε, βέβαια, νά καταλάβω ὅτι τά μοῦτρα εἶταν —ὄχι γιά μένα— γιά κεῖνον τόν προκομμένο, πού πῆγε, χωρίς νά ρωτηθεῖ κανέναν, καί μπλέχτηκε. Πίστευε ὅτι τόν εἶχα βοηθήσει τή νύχτα πού πῆγε νά γίνει τό κόλπο· ἐγώ, γιά νά τήν πείσω περί τοῦ ἀντιθέτου, τῆς εἶπα: «Ὅπως βλέπεις, εἶναι τόσο ἀλήθεια, πού ἐμένα μέ βγάλαν ἔξω» — τά μάτια της τρεμόπαιξαν λιγάκι, ἔγερε τό κεφάλι καί μοῦ ἔπιασε τό χέρι.

— Καλά νά πάθει τό κουτορνίθι, πού ἔτσι γιά χάρη γού-

στου..., γιά τό τίποτα, δηλαδή, στέλνει τούς φίλους του φυλακή.
 "Έτσι εἶναι οἱ γυναῖκες· τό ἐπιβεβαιώνει καί ἡ Μικέλα.

— Πλακῶσαν κι ἀπό σένα; τή ρώτησα.

— Μπά, δέ χρειάστηκε νά μποῦν στόν κόπο· τόν πιάσανε στά πράσα. Σκύβοντας ἔγειρε κι ἄλλο πάνω στό τραπέζι· ἡ μυροδιά της μοῦ ἔσπασε τά ρουθούνια. Τόν τσάκωσαν μπροστά στή βιτρίνα, προτοῦ κἀν προλάβει νά τήν ἀκουμπήσει... Ἐσύ, πάντως, εἶσαι τυχερός, εἶπε καί μέ κοίταξε βαθιά μέσα στά μάτια.

— Τό μόνο πού εἶμαι ἐγώ, εἶναι μηχανικός, κι ἔξω ἀπ' τή δουλειά μου ἐγώ δέν κοιτάω τίποτ' ἄλλο.

— Ἐσύ πολλά κοιτᾶς καί πολλά κάνεις, μοῦ εἶπε χωρίς νά μ' ἀφήσει καθόλου τό χέρι· ἐσύ ξέρεις νά τήνε σκαπουλάρεις πάντα καλύτερα ἀπ' ὅλους.

Ἐολόκληρο μήνα, καταπῶς φαινότανε, δέν εἶχε σιμπήσει τίποτα: τό ἔβλεpes στά μάτια, τό παρατηροῦσες στό κόκκινο χρῶμα τῶν μαλλιῶν της — εἶχε καιρό νά τά βᾶψει. Τώρα καταλάβαινα γιατί ἔχε σηκώσει καί τῶν δυσωνῶν μας τά πουκάμισα: ὁ πρῶτος πού θ' ἀποφυλακίζότανε θά ἔτρεχε βολίδα νά τή συναντήσει.

— Περίεργο νά βγαίνεις ἀπό φυλακή καί νά βλέπεις γυναῖκες μέ καλοκαιρινά, τῆς πετάω κάποια στιγμή κατάμουτρα.

Γελάει — τό ἔπιασε· καί ποῦ θά κοιμηθεῖς ἀπόψε; μέ ρωτάει.

— Ἀπόψε δέν ἔχει ὕπνο, τῆς ἀπαντῶ καί τήν κοιτάω.

Μοῦ ἄφησε τό χέρι, ἄνοιξε τά μάτια της διάπλατα. Ὅχι, τί; — νόμιζε ὅτι θά μοῦ ἔκαν' ἐμένα ἢ κυρία τήν πονηρή...! Γιά κάτι τέτοιες σάν κι αὐτήν —σκέφτηκα— ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη τιμωρία εἶναι ὁ Ταλῖνο.

— Ὁραῖα, λοιπόν, τῆς εἶπα, μόλις σηκωθήκαμε. Ἔρχομαι νά πάρω τά πουκάμισα.